

хотя лексические единицы оригинала и перевода не всегда совпадают. Например, фраза *danu wódkę* [Mickiewicz, 1998: 129] переводится как *Мужчины вытили* [Mickiewicz, 1998: 129], а существительное *wódka* опускается без ущерба для смысла высказывания.

Таким образом, особенность польских наименований блюд, встречающихся в поэме Микевича «Пан Тадеуш», заключается в наличии в их семантической структуре лексическо-культурно-исторических и мировоззренческих ассоциаций, не характерных для русской культурной традиции. Всё это делает многие польские лексемы непереводаемыми либо непонятными читателю, воспринимающему текст на русском языке. Кроме того, в поэме встречается безэквивалентная лексика, значение которой не может быть понято без дополнительных комментариев.

РЕЗЮМЕ

У статті аналізуються польські іменники, наявні у поемі А. Міцкевича «Пан Тадеуш»; вони входять до лексико-семантичної групи «найменування страв і продуктів харчування». Також представлені їхні російські еквіваленти. Польські лексеми класифікуються у залежності від ступеня їх відповідності російським. Особлива увага приділяється принциповій можливості перекладу польських іменників російською мовою в рамках поетичного тексту.

Polish names of food from the poem «Pan Tadeusz» by Adam Mickiewicz and their Russian equivalents are analyzed in the article. Polish words are classified according to the degree of their similarity to the Russian ones. Special attention is paid to the principle possibility of Polish nouns' translation at the poetical text.

ЛИТЕРАТУРА

1. Ожегов С.И. Словарь русского языка. Под ред. Н.Ю.Шведовой. – М.: Рус. яз., 1986. – 797 с.
2. Mickiewicz Adam. Pan Tadeusz. – Мінск: Беларускі фонд культуры, 1998. – 879 с.
3. Słownik języka polskiego: - W 3 t. – Warszawa: Państwowe wydawnictwo naukowe. – 1978. - 3 t.

Алла Стадній (Вінниця)

ДО ПИТАННЯ КОНОТАТИВНОЇ СЕМАНТИКИ

Важливу роль у пізнавальному процесі людиною навколишнього світу відіграє оцінно-емоційна діяльність. І незважаючи на те, що кожна особистість відрізняється великою індивідуальністю емоцій, що залежить від її чуттєвої організації, а також особливостей характеру та темпераменту, емоції залишаються виразниками активного ставлення людини до навколишнього світу.

Носієм такого ставлення, де значну роль відіграють емоції, і є конотація, яка, крім інформативної та оцінної функцій, властивих і денотації, виконує ще й емотивно-кваліфікативну функцію з особистісно-прагматичною діяльністю [Мецлер, 1990: 39-43].

При дослідженні проблеми конотації в центрі уваги постають такі питання: який зміст має поняття, елементам якого рівня мови вона властива, до яких категорій – мовних чи немовних – вона належить.

Вчені на ці питання відповідають по-різному. Одні під конотацією розуміють і експресивне, і стилістичне значення семи [Уфимцева, 1974: 27], інші тільки стилістичне [Кодухов, 1966: 158-160], одні оцінно-емоційні, експресивні відтінки, але не змістові, інші – змістові або і стилістичні, і змістові [Ахманова, 1966: 203-204]; одні вважають конотацію явищем тільки мовним, інші – і мовленнєвим, і мовним [Кодухов, 1966: 158-160].

Дана проблема може стати частиною комплексного дослідження, присвяченого питанню формування та стандартизації словникового складу.

На сучасному етапі розвитку української мови конотація вже стала предметом зацікавлення для деяких дослідників і вивчалася як у синхронному, так і діяхронному аспектах із з'ясування окремих питань історичного, порівняльно-історичного та діалектологічного характеру.

Проблему конотації досліджував В.І.Говєрдовський. Роль конотацій у формуванні фразеологічного значення вивчав А.В.Парій. У праці «Про конотаційно-оцінний аспект мовної діяльності людини» Н.І.Сукаленко дослідив конотаційно-оцінний аспект мовної діяльності людини. Конотативно-оцінному аспекту семантики назв осіб за родом діяльності, місцем проживання та національною належністю присвячено дисертаційну роботу В.Л.Іващенко. У роботі досліджено специфіку виникнення конотативних відтінків значення в назвах осіб за родом діяльності, місцем проживання та національною належністю на основі актуальних сем; розмежовано конотативну семантику як вияв інтелектуально-логічного та емоційно-оцінного переосмислення. В.Л.Іващенко визначила ступені конотації в дихотомії мовлення, оказіональне – узуальне.

Як показали наші дослідження, на сьогодні ще відсутнє системне теоретичне дослідження конотації мовних одиниць як показника експресивного забарвлення.

Тому метою нашого дослідження є лінгвістичне тлумачення асоціативно-образного компоненту конотації, який виступає основою стилістичної маркованості слова.

Поняття конотації виникло в схоластичній логіці, а в XVII столітті стало надбанням мовознавства через граматику Пор-Рояля на позначення властивостей (акциденцій) на відміну від субстанцій.

В лінгвістиці з кінця XIX століття терміном «конотація» стали позначати емотивно забарвлені елементи виразів, які співвідносяться з прагматичним аспектом мовлення.

Конотація – емоційне, оцінне чи стилістичне забарвлення мовленнєвих одиниць узагалом чи оказіонального характеру. В широкому розумінні це будь-який компонент, який розширює предметно-понятійний (чи денотативний), а також граматичний зміст мовленнєвої одиниці і надає їй експресивну функцію на основі даних, співвідносимої емпіричними, культурно-історичними знаннями мовців. У вузькому розумінні це емоційно-оцінний компонент значення, що виступає у вторинній для неї функції назви, який доповнює первинне значення в мовленні її об'єктивне значення асоціативно-образним уявленням про позначувану об'єкцію на основі усвідомлення внутрішньої форми позначуваного, наприклад: *Це не є скарбничка кінця 2001 року, коли напередодні введення євро люди «скидали» долари* [ПіК.–2003–№ 2. – С. 28]. *Коротше, студенти вирішили добряче «відірватися» перед сесією* [ПіК. – 2003. – № 2 – С. 28]. *А щодо Пинзеника, то, наскільки було відомо Скорбуну, той, як тільки відреформує квартиру, більше вже нікому ніякої шкоди не робить* [ПіК. – 2003 – № 2. – С. 28].

В структурі конотації асоціативно-образний компонент виступає як основа емоційно-оцінної кваліфікації та стилістичної маркованості, пов'язуючи денотативний і конотативний зміст мовленнєвої одиниці, що надає «сумарне» експресивне забарвлення всьому вислову, в якому домінувати: образне чи звукосимволічне уявлення, оцінна кваліфікація – емоційна, якісна.

Основним критерієм розмежування денотації і конотації є емотивність. У мовознавстві та літературі це поняття досі не визначене, але його часто співвідносять із суб'єктивним аспектом оцінки, який мовознавцями визначається як емотивно-оцінна, тобто конотативна, модальність, відмінна від денотативно-оцінної (об'єктивна оцінка). Така модальність, пов'язана з емоційними факторами, визначає ставлення суб'єкта мовлення до означуваного та впливає на людину. Так В.І.Шаховський [Шаховский, 1983: 6-11] вважає, що емоційне є частинкою раціонального і зауважує, що емотивне, як лінгвістичний аспект категорії емоційності, в чистому вигляді майже не існує, і розглядає його як компонент смислового змісту, забарвленого емоційністю.

Г.Г.Кошель запропонував емоційно-оцінну кваліфікацію [Кошель, 1980: 5], де в якості базисного елемента взято «середню» і «нейтральну» чи «нульову» оцінку, яка входить у структуру значення слова як семантичний компонент, що містить у собі норму якої-небудь якості чи властивості, відносно якої сприймаються оцінні відхилення в той чи інший бік.

В.Л.Івашенко [Івашенко, 1997: 7] виділяє такі типи емоційної оцінки: 1) нульова, 2) негативна, 3) позитивна, 4) негативно-позитивна – як поєднання (або накладання) і негативного, і позитивного. В сучасних ЗМІ найчастіше зустрічаються слова з негативною оцінкою. Наприклад: *Найбільше за українців Прагу «дістають» тільки румуни і албанці* [ПіК. – 2003. – С. 17]; *Спершу есдеки «відгукнулося» затримання бізнесмена Костянтина Григоріши* [ПіК. – 2002. – № 2. – С. 9]. *На думку Пітера Кілфомла, колишнього міністра в уряді Тоні Блера, розслідування журналістів «приводить просто в шок», оскільки стає ще більш очевидним* [ПіК. – 2003. – № 6. – С. 6]. Рідше зустрічаються слова з позитивною оцінкою: *До того, ж він – володар виразного голосу і вишуканої виконавчої манери та бездоганного музичного смаку, що разом з діловим підходом до справи мало би «розкрутити» його у нашого власного співака...* [ПіК. – 2003. – № 2. – С. 2]. На рівні мовлення можливі випадки: 1) варіювання емоційно-оцінного потенціалу, коли нейтральні лексеми в умовах сприятливого контексту набувають як негативного, так і позитивного забарвлення; 2) переходу позитивного в негативне, а негативного в позитивне. Емоційна оцінка може бути: 1) факультативною (відсутнє чітко визначене ставлення до означуваного, виявляється лише в контекстуальній зумовленості її вибору й залежить від індивідуально – особистого сприйняття дійсності окремими людьми); 2) обов'язковою (на якій формуються національно-культурні стереотипи із чітко визначеним ставленням мовця до колективу до означуваного); 3) домінантною (може викликати переоцінку стереотипного ставлення про вже оціну ознаку).

Слова з конотативним компонентом кваліфікуються як «конотативні», або «конотативні». Такі слова мають властивість не тільки оцінювати предмети, явища за їх власними рисами, а й характеризувати за типовими на основі емоційного переживання. Тому компонент, який називають «оцінно-характеризувальною» [Заботкіна, 1980: 66] семантики, що розкривають зміст мовлення мовця до означуваного.

Конотацію не слід обмежувати лише емоційно-експресивними та оцінними моментами мовлення. В даному випадку більш вдалий термін «гіперсемантизація» [Вейнрейх, 1970: 169]. У Вейнрейх пов'язує гіперсемантизацію лише з мовленням, але не з мовою.

Поняття «конотація» (або співвідносне з ним «конотативна семантика») в дихотомії мова – мовлення визначається в термінах «конотативна ознака», «конотативне значення», «конотативна семантика» [Заботкіна, 1980: 66]. Це поняття, що відбивають основні етапи семантичного розвитку слова.

Отже, основними етапами семантичного розвитку слова в дихотомії мова – мовлення є ступені конотації, представлені стадіями: а) виникнення конотативної ознаки (оказіональна конотація); б) формування конотативних значень (оказіонально-узуальна конотація); в) становлення конотативних значень (узуально-оказіональна конотація). Закріплення конотативних значень як елементів мовної системи (узуальна конотація).

Виникнення конотації можна розглядати як результат: а) інтелектуально-логічного переосмислення; б) переоцінки; в) органічного поєднання інтелектуально-логічного переосмислення з емоційною переоцінкою.

Говорити про конотацію як постійне явище не завжди можливо. Конотація як особливий аспект значення слова дійсно виявляється тільки на якому-небудь часовому відрізку розмови з певною мовою і лише тоді, коли дослідник обирає одну позицію для спостережень. Такою позицією є нейтральне розмовне мовлення. Діалектизм у діалектному мовленні, жаргонізм у жаргонному, термін у технічному мовленні не можуть бути конотованими, як не можуть бути конотованими в літературному мовленні. Конотованими стають тоді слова, які втрачають зв'язок із своєю питомою основою, але ще не закріпились в літературному мовленні настільки, щоб не нагадувати про своє походження.

Не у всіх конотативних слів конотація відчувається однаковою мірою. Це залежить від частоти використання засвоєності літературним мовленням того чи іншого слова. Як тільки воно засвоюється, конотація зникає.

Напрями наступних досліджень, що стосуються проблеми оцінно-конотативних значень:

- дослідити на конотативному рівні значення дієслів з погляду їх е оцінного статусу;
 - визначити основні напрямки розвитку оцінно-характеризувальної семантики.
- Таким чином, мова – це особлива комунікативна система, яка використовує за гою знаків увесь обсяг практичної свідомості. Комунікативний підхід до семантики врахувати дію різноманітних факторів у кожному конкретному випадку: діалектичну в матеріального, ідеального денотата і сигніфіката на фоні повсякденної і суспільної культури, специфіки людського мислення і психолінгвістичних особливостей. Важливі таких комунікативно орієнтованих дослідженнях семантики повинно зайняти поняття конотацій.

РЕЗЮМЕ

В статье рассматривается явление коннотации языковых единиц как показателя преемственного выражения. Определен круг нерешенных вопросов, касающихся данной проблемы, сущность этого понятия, его место в иерархической системе языка, отнесенность к языковым или речевым категориям.

Установлено, что языковые знаки в процессе функционирования могут принимать разные семантические значения, в том числе оценочные, что включают «практические» индивидуумов, в котором отражаются их энциклопедические фоновые знания, особенность чувственной системы познания, связанной прежде всего с представлениями.

The article deals with the connotation as an index of an expressive. The range of questions on that problem has been outlined. They are: the content of the definition; what level elements it is peculiar to; to what categories, the language or the speech ones, it belongs.

It has been determined that the language signs in their functioning process can acquire different semantic meanings including the estimating ones which include individuals' «practical consciousness» reflecting their encyclopaedic background knowledge, the peculiarities of the sense system connected first of all with ideas.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вейнрейх У. О семантической структуре языка // Новое в лингвистике. - М: Прогрес. - 1977.
2. Говердовский В.И. История понятия коннотация // Филологические науки. - 1979. - № 2. - С. 10-15.
3. Говердовський В.І. Про суфіксальну експлітацію іменників // Мовознавство. - 1988. - № 3. - С. 10-15.
4. Заботкина В.И. Синтагматическая специфика новых предикатных лексико-семантических имен существительных современного английского языка // Синтагматическая обусловленность лексики: семантика: Межвуз. сб. науч. тр. - Рига: ЛГУ. - 1980. - С. 64-78.
5. Іващенко В.Л. Конотативно-оцінний аспект семантики назв осіб за родом діяльності, місця та національною належністю: Автореф. дис... канд. філол. наук: 10.02.01. - Київ. - 1977. - 14 с.
6. Кодухов В.И. Общее языкознание. - М.: Наука, 1974. - С. 158-160.
7. Кошель Г.Г. Оценочные предикатные номинации в современном англ. языке (на материалах наименований лица): Автореф. дисс. канд. филол. наук: 10.02.04. / МГПИИЯ. - М., 1980. - 27 с.
8. Мецлер А.А. Прагматика коммуникативных единиц / Отв. ред. А.А.Ленца. - Кишенёв: Штиинца, 1980. - 100 с.
9. Уфимцева А.А. Лексическое значения. - М.: Наука, 1986. - 239 с.
10. Шаховский В.И. Эмотивный компонент значения и методы его описания: Учебное пособие. - Волгоград: Изд-во ВГПИ, 1983. - 96 с.

Ірина Турута (Днепро)

СЕМАНТИКО-ФУНКЦИОНАЛЬНАЯ ХАРАКТЕРИСТИКА СОВРЕМЕННЫХ ЭРГОНИМОВ

Изменения в экономической, социальной и культурной жизни общества на рубеже XXI столетий привели к появлению огромного числа негосударственных, частных предприятий, функционирующих в различных сферах деятельности. И в первую очередь торговлей.